

A határtalan puszta.
Élet a legelőn.
Élet az érben.
A délibáb.
A homokbuckák.
A tanyák.
A városvég.

Szántó Lőrinc.

Történelem

A nemzetiségi kérdés fejlődése.

(Összefoglalás.)

Az I. rész a III. osztály, a II. rész a IV. osztály anyaga.¹

— I. —

I. *Előkészítés.* a) *Számonkérés.* A magyar külpolitika fejlődésének összefoglalása, — számonkérése.

b) *Áthajlás.* Milyen népek élnek mai hazánk területén? Hogyan kerültek e népek ide?

c) *Célkitűzés.* Foglaljuk össze most, hogyan kerültek hazánkba a különböző nemzetiségek?

II. *Tárgyalás.* a) *Az itt talált népek.* Nagy néprokonságunkból nem a magyarság telepedett elsőnek a Kárpát-medencébe. Attila is ezt a földet tette hatalmas birodalma közép-pontjává, innen kormányozták Baján nagy avar birodalmát is.

A magyarság honfoglalásakor az ország nagyrészét elszórt törzsek, leginkább *szlávok* lakták, amelyek nem alkottak szervezett birodalmat.

Az északnyugati részekben a *nyitrai szlovéneket* találták. Ezek utódai nagyrészt beolvadtak a magyarságba, más részük az országhatáron meghúzódó *fehér horvátok* és *morvák* közé keveredett. Ebből az összevegyült népelemből alakult ki a mai *tót (szlovák)* nép.

A Dunántúlon *szlovének (pannon-szlávok)* laktak, akik vagy kihaltak, vagy beolvadtak a magyarságba. Emléküket azonban fenntartotta több egyházi szavunk. (Püspök, apát, apáca stb.)

A Duna-Tisza köze jóformám lakatlan volt, csak itt-ott élt némi *avar* vagy idetévedt szláv népség.

A Tisza vonalától keletre s az erdélyi részekben *bolgár-szlávok* éltek *bolgár-török* fennhatóság alatt.

¹ Mivel nem tudom, ki mennyit végzett el ebből évközben, nem tüntetem fel a kérdéseket, azokat az adott körülmények szabják meg.

A Kárpát-medence keleti része, az egykori Dácia hatalmas erdőségeivel csaknem lakatlan volt még. Meghódítására valamikor *Julius Caesar* készülődött, de tervét csak *Traianus* valósította meg. A dák nép vitéz ellenállást tanúsított, de a császár évekig tartó véres harcokban végre mégis megtörte Decébál király ellenállását s Erdély régi lakóiról, a *szarmatákról* nevezett Sarmizegethusa főváros helyén új várost alapított, az országrészt pedig római gyarmattá (provinciává) tette (Kr. u. 106.) A hosszas háborúskodás valósággal kiirtotta a dák népet, úgyhogy az új gyarmatot Dalmáciából, az ázsiai Szíriából és Kis-Ázsiából kellett benépesíteni.

Valószínűleg itt találtak honfoglalóink a *székelyekre*, akik vérük szerint nem tartoztak a magyarsághoz. A székelység eredetében *török* műveltségű nép volt, s a bolgár-magyar-kazár kultúrközösségből került még a magyarság honfoglalása előtt a Kárpát-medencébe. Ami véréjét illeti, valószínűleg valamely bolgár vagy onogur-magyar népcsoport sodródott az avarokkal a Kárpát-medencébe, s ennek a népcsoportnak ivadékaik voltak a székelyek. De az is lehet, hogy bolgár vagy magyar elemekkel keveredett avarokban kell őseiket keresnünk.

Egészen jelentéktelen számban éltek itt még az egykori Pannonia nyugati szélén *németek* és *longobardok*, továbbá a Dráva mentén lombardiából jött latin állattenyésztők, akiket a szlávok a maguk nyelvén *olasz-oknak* neveztek.

b) *A honfoglaló magyarság.* A honfoglaló magyarság lélekszáma mintegy félmillió lehetett. Ezzel az erővel — mintegy 40—60 ezer fegyveressel — országokat megdönteni nem lehetett. Fájón kell itt megemlékeznünk arról a két nagy vérvesztéséről, melyet a vándorló magyarság elszenvedett. A *kumanti* hazából nyugatra való vándorlás alkalmával a magyarság egy része, amely később felvette a kereszténységet is (*Jeretán országa*), ottmaradt, majd a mongol uralom alatt felszívódott az idegen népekbe. A másik nagy vérvesztéséget a *Kubán vidéki* hazájában szenvedte el a magyarság, amikor egy része a kazár uralom alatt visszasodródott a Volga-Bjelaja vidéki őshazába, hogy őket is a mongol uralom nyelje el (besgúrok, baskirok.)

Ennyi nép között *a magyarság volt az első, amely felismerte a Kárpát-medence nagyszerű földrajzi egységét* s — bár lélekszáma még nem volt arányban a vállalt feladattal, hogy az egész medencét benépesítse, — *az egész terület egységes államra való szervezését tűzte céljául.*

A honfoglaló magyarság azonban roppant feladatot vállalt magára. A Kárpát-medence birtokbavételével beékelődött az északnyugati, keleti és déli szláv népek közé s jelenlétével megakadályozta, hogy e népek, a nyugati művelődés nagy kárára, egyetlen hatalmas szláv tengerben egyesüljenek Európa keleti területein. De vállalta azt a történelmi feladatot is, hogy

Nyugat felé védőbástya, Kelet felé terjesztője legyen a keresztény művelődésnek. Ebben volt a magyarság honfoglalásának nemzeti és egyben világtörténelmi jelentősége.

c) *Az Arpádkori települések.* Ahhoz, hogy a magyarság e roppant feladatot megvalósíthassa, az ország egész területének benépesítésére volt szükség. Ez vezetett arra, hogy szívesen fogadta a bekéredzkedőket s maga is telepített be idegen elemeket.

Honnan történtek e betelepülések? Vessünk egy pillantást a velünk *szomszédos népekre.*

Nyugati szomszédunk akkor a hatalmas germán-frank birodalom belső harcát vívta egységéért a lázadó fejedelmek ellen. (Szvatopluk). Északkeleten a lengyel nép próbálkozott a nemzetté-fejlődés nagy feladatával. Keleten a besenyők élték nomád életüket. Délen, a Balkánon különböző népelemeket találunk ezidőben. A *szerb* törzsek még csak laza szövetségben éltek mai hazájuk délnyugati részén. Függetlenségüket azonban nem tudták megőrizni, mert hol a *bolgár* cárnak, hol a *bizánci* császárnak, hol pedig a *horvát* királynak kellett hódolniok.

A *horvátok* honfoglalásunk idején a dalmáciai és ettől északra fekvő partvidéken laktak. Később a Száva völgyéig terjesztették királyságuk határait.

Nyilvánvaló, hogy település ezidőben csak a rendezett *nyugatról* történhetett, keletről legfőljebb menekültek kéredzkedtek be hazánkba.

A honfoglalás utáni hét évtized vérpazarló kalandozásai mégjobban apasztották a magyarság számát. Ez még sürgetőbbé tette a lakosság számának növelését. Szükség volt erre azért is, hogy egyfelől művelt, másfelől dolgozó és honvédő népelemekkel frissítse fel a nemzet meg-megfogyatkozó életerejét.

A települések Géza fejedelem, majd *Szent István* idejében kezdődnek, amikor a bajor hercegnővel *német* lovagok, *olaszok*, majd *franciák*, *spanyolok* jönnek az országba. (Bencések.)

Szent István intelmeiből tudjuk, hogy szívesen fogadta az idegen betelepülőket. Ezt a felfogását valószínűleg keletről hozhatta magával a magyarság. A keleti nomádok mindig népközösségükbe fogadták a meghódított vagy önként meghódolt népeket, s ezek a hódító törzsnek nevét is fölvetették s viselték mindaddig, míg attól valamilyen okból el nem szakadtak. De szívesen látta Szent István az idegeneket azért is, mivel kora keresztény világszemlélete minden népet az egyetemes keresztény szeretettel fogadott körébe. De hasznosnak is látta a nemzetre az idegenek betelepülését, mivel abban az időben a föld értékét a rajta élő lakosság adta és mert bennük a magyar nép szellemi és anyagi tanítómestereit látta.

Állameszméje is olyan *keresztény, szociális, független és öncélú Magyarország* volt, amelynek különböző fajú és nyelvű

népeit — a magyarság, minti államalkotó és fenntartó nép vezetése alatt — *egy nemzetcsaládba olvadnak össze és sajátos erejük kifejtésével munkálják államiságunkat.*

Ebben az időben indul meg a *német, lengyel, olasz, cseh és orosz* betelepedés. Értékes katonaelemet jelentettek a határok mentére betelepedett *úz és besenyő* menekültek is, akiket az *úz-kún* háborúk *űztek* hozzánk. Betelepedésük szerencsésen egyensúlyozta a nyugati elemeket, úgyhogy a magyarság nyugati és keleti vérgazdagodása arányos maradt. (Besenyő helynevek.)

Hivatlanul, kéretlenül megjelentek földünkön a délről jövő *izmaeliták*, s a nyugati üldözések elől menekülő *zsidók* is.

Az első nagyobb arányú betelepítés azonban csak *II. Géza* idejében történt. E bevándorlók nagyrésze a Rajna és Mosel vidékéről származott s mivel a rajnai németek közé később *szászok* telepedtek, sőt ezek vették kezükbe az irányítást is, valamennyien *szászoknak* neveztettek. Ekkor kerülnek hozzánk az erdélyi *szászok* (Szeben, Fogaras, Brassó, Beszterce.)

A *szepesi szászok* *III. Béla* idején, majd a tatárpusztítás után vándoroltak be nagyobb számban nagyrészt Szászországból, de más német területekről is.

III. Béla korában a létrejött magyar-francia barátság közvetlen útján friss *francia* műveltség áradt hazánkba. Capet Margittal sok francia lovag jött hozzánk. Még nagyobb hatással voltak műveltségünk emelésére az ugyancsak Franciaországból betelepedett *ciszterci* és *premontrei* szerzetesek. Mindkét rend előkelő részt kért magának a magyar hitélet ápolásából s a korszerű európai gazdálkodásra is ők tanították meg a magyarságot. (Ciszterciák: Bakony, Pilis.)

A szerencsétlen tatárpusztítás ismét alaposan megcsapolta a magyarságot. Az elnéptelenedés ellensúlyozására hívta vissza Bulgáriából *IV. Béla* a *kúnokat*. A király a mintegy 100.000 főnyi kúnuságot szanaszét akarta letelepíteni az országban. Ez azonban megdőlt a kúnok ellenállásán, akik egy tömbbe ékelődtek a magyarság testébe. Földjüket, mely a Duna-Tisza közén, a Kőrös mentén, a Maros és Temes között terült el, örök joggal kapták meg. A magyarsággal történt vérkeveredésük hozta létre a XIII. század végére a törökös tiszavidéki magyarság típusát.

Ugyancsak *IV. Béla* telepítette be a Tisza szolnoki kanyarulata mentére az indogermán népből kiágazott *jászokat* is, akik csakhamar szintén beolvadtak a magyarságba.

Az ország újjáépítését vállaló király a külföldi betelepítésekkel egyidőben belföldi áttelepítéseket is végzett. Így kerültek *szlovákok* Nyitra-Trencsén vidékéről a zólyomi erdőktől keletre eső területekre is, ahol orosz és lengyel menekültekkel keveredtek.

IV. László idején történik az *első román telepítés* Máramaros, Ung és Bereg vármegyékbe.

Római telepesek délről és délkeletről szüremkedtek be eddig hazánkba. A román — a balkáni szlávok nyelvén vlach, oláh — nép és nyelv hazáját a Balkán-félsziget nyugati részén, Dalmácia, az Al-Duna és Albánia háromszögében találjuk. A román ősnép a balkáni római provinciák területén romanizált *illir-trák* (ősalbán) pásztorok s a közójük települt *szláv* csoportok keveredéséből jött létre. Az őshazából szétágazva, egy részük délre, a másik részük északra sodródott. Hegyvidékeken vándorló pásztorok életmódjuk nem volt feltűnő s így szinte észrevétlenül, lassan bekalandozták nemcsak a Balkánt, de az attól északra és keletre eső hegyvidékeket is. Lassan érnek fel Kúnország területére s a havasalföldi síkon már földműveléssel is próbálkoznak. A XI. és XII. század fordulóján jelentek meg a Déli-Kárpátok északi lejtőin, majd a Fogarasi havasokon, a *besenyők* társaságában. Havasalföldön előbb a besenyők, majd a kúnok, végül a tatárok uralma alá kerültek. De e népek kegyetlen uralma alól már a XI. század vége óta szívesen szüremkedtek át a Kárpátokon, s éltek itt a jobbágyok sorsát, mely sokkal kívánatosabb volt számukra előbbi életüknél.

Az Árpádok elévülhetetlen érdeme, hogy a nemzet idegen vérrrel való gazdagításában szerencsés kézzel keverték a nyugati és keleti elemeket, a nemzet eredeti keveredési aránya így nem torzult el.

A betelepültek nagyobb része beolvadt a magyarságba. Csupán két népelem tartotta meg továbbra is nyelvét: a némettség és a szlovákság.

Mivel a *németek* egyszerre és zárt tömegben telepedtek közeink, megőrizték nyelvi és kulturális sajátosságaikat. Beolvadásukról már csak azért sem lehetett szó, mivel királyaink kiváltságokkal ruházták fel őket, s biztosították különállásukat egyházi, közigazgatási, bíraskodási, adózási, honvédelmi ügyekben. A városokba költözött némettség az ipart fejlesztette s alapja lett a későbbi városi polgárságnak.

A másik nép, amely megőrizte különállását, a *szlovák* volt. Nem számíthatjuk őket egészen a bevándorlók közé, mivel őseiket részben már itt találták a honfoglalók, mint a Nyitra vidékén lakó szlovéneket. Ezek egy része azután beolvadt a magyarságba, a másik része pedig — keveredve a fehér horvátokkal és a morvákkal — a mai *szlovák* néppé fejlődött.

A harmadik be nem olvadt népelem a *zsidó* volt, amit faji és vallási különállása magyaráz.

A szórványosan és kisebb számban bevándorolt franciák, olaszok, spanyolok és vallonok idővel éppúgy beolvadtak a magyarságba, mint azok a keleti népelemek, amelyek eleinte mint

ellenségek törtek reánk, majd behódolva vagy maguktól kérdzkedtek be hozzánk. (Besenyők, úzok, kúnok, jászok.)

d) *Települések Mohácsig.* A XIV. században nagy változás áll be a települések szempontjából. A nyugatról való bevándorlás elsőkélyesedik, annál erősebbé válik a délről, keletről és délkeletről való beáramlás.

Ez a század a *szláv népek felpirágzását* hozza meg éppen úgy, mint a magyarságét. A magyar Anjouk segítségével virágzik fel Lengyelország, azután a cseh királyság. Délen Dusan István (1331—1355) cár alatt Szerbia éri el függetlenségét. De nemsokára mind Szerbia, mind a többi délszláv állam — *Dalmácia, Bosznia, Bulgárország* és a Basarába által vajdasággá lett román fejedelemség (*Munténia*) hódol előbb Nagy Lajosnak, majd a délről előretörő török hatalomnak. Először Bulgárországot keríti hatalmába a török, majd Szerbiát hódoltatta a rigómezei ütközet után (1389). A szerbek egy része ekkor Dél-Magyarországon keresett menedéket. Csakhamar Havasalföld és a keleti román vajdaság, Moldva is behódol a töröknek.

Nagy Lajos idejében kerülnek hozzánk a *rutének*, akiket a király a keleti Bereg és a Tisza jobbparti Máramaros vármegvékben telepíti le. Ezek a kisoroszok Halicsból és Podolinból vándoroltak új hazájukba. Mivel nem kaptak határőr szerepet, kiváltságokat sem nyertek, bár vallásuk és műveltségük elkülönítette őket a magyarságtól.

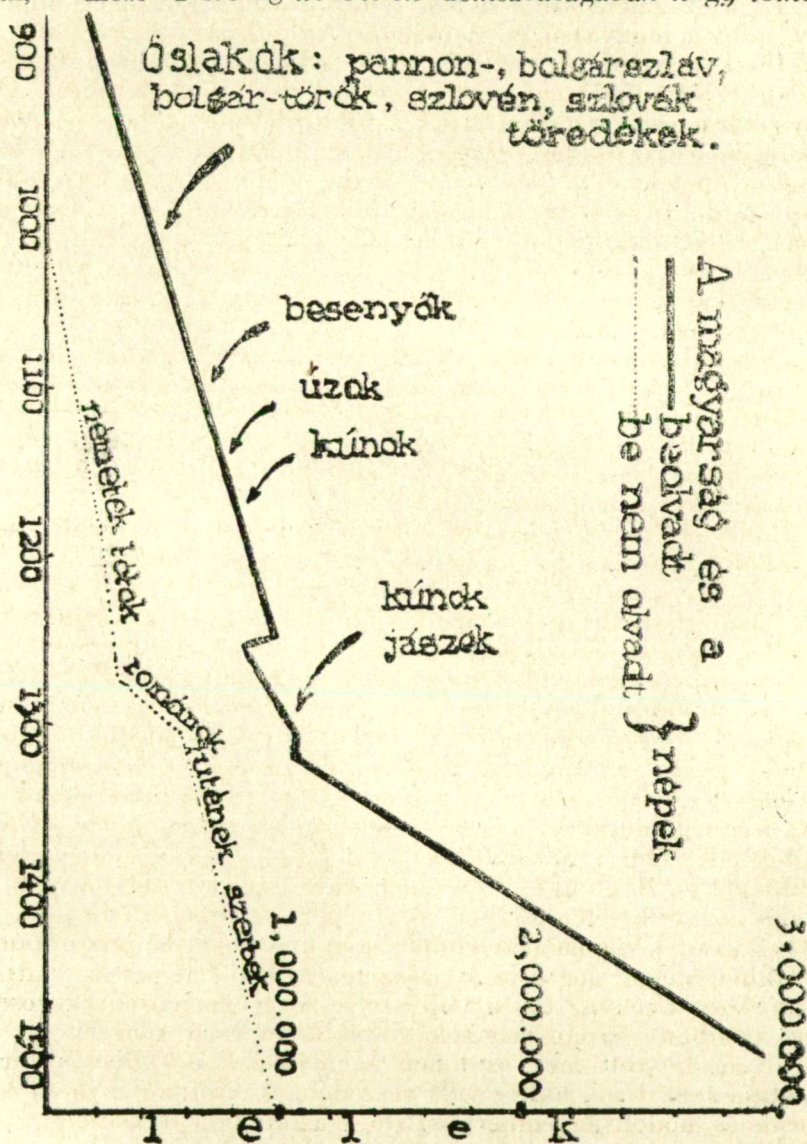
Mátyás idején telepszik meg a Felvidéket pusztító cseh *husziták* egy része. Ez a nép beolvadt a szlovákságba.

III. *Összefoglalás.* Nemzetiségi elemek kezdettől voltak hazánkban, de ezek százados fejlődés folyamán, csekély kivétellel, teljesen felszívódtak a magyarságba s beolvadásuk az egészséges vérkeveredés frissítő erejével hatott nemzeti egyéniségünk fejlődésére. Az egész tömegükben magyarrá, sőt a fajfenntartás erős oszlopaivá lett székelyekről, kúnokról, jászokról és egyéb szórványosan betelepült keleti — besenyő, úz, — elemekről nem is szólva, a honfoglaláskor itt talált népek is teljesen beolvadtak a magyarságba. Ugyanez a sors érte az Árpádok idejében szórványosan betelepült nyugati jövevények többségét is. Nyelvüket, nemzetiségüket csak a mindig újabb és újabb szláv betelepülőkkel gyarapodó szlovákok, továbbá a XII. század közepén betelepült szászok, s a városi önkormányzatukban német jog szerint elszigetelten élő németek tudták megőrizni. Ezek az országban szerteszórt nemzetiségi közösségek azonban csupán szigetek voltak a magyar tengerben.

Nem látszott még ezidőben aggályosnak a *románok* beáramlása sem. Csak akkor vált veszedelmessé, mikor a török háborúk és hódoltság emberpusztító századaiban a védtelen síkvidékeken lakó magyarság százezrével pusztult és veszett, miatt az őt immár köralakban övező *határvidéki nemzetiségek*

nemcsak a pusztulás ilyen mértékét kerülték el hegyeik védelme alatt, hanem mindig újabb és újabb bevándorlókkal, sőt a telepések között új nemzetiséggel, a szerbekkel gyarapodtak.

A XIV. és XV. század telepítési politikája teremtette meg azt a veszedelmet, amely — szakítva az addigi gyakorlattal: nyugati és keleti, legtöbbször fajrokon elemeket kevert arányosan, — most az ország közvetlen szomszédságában nagy tömeg-

A magyarság és a nemzetiségek aránya Mohácsig.

ben élő, de a magyarságtól görög-szláv kultúrája és vallása miatt merőben idegen szláv és román népek költöző elemeinek nyitotta meg az ország kapuit.

— II. —

I. *Előkészítés.* a) Számonkérés. A külpolitika fejlődésének összefoglalása — számonkérése.

b) *Áthajlás.* Utalás az első, második bécsi döntésre.²

c) *Célkitűzés.*

II. *Tárgyalás.* a) *A magyarság pusztulása.* Mátyás halálával nemcsak az igazság, hanem a magyar nagyhatalom is sírba szállott. A nemzet meredek lejtőn haladt a pusztulás felé, amit siettetett az a külpolitikai harc is, ami a Habsburgok világalma ellen irányult, s amelynek egyik útja hazánkon vezetett át. A magyarság — ellentétben a balkáni szlávokkal és románokkal — nem hódolt meg a török előtt, hanem szinte saját testével tartotta be az elszakadt gátat, hogy magát és Nyugat keresztény műveltségét megvédhesse.

A török hódoltság már az első évtizedekben szörnyű pusztítást végzett a magyarságban. Az ország déli része már előbb lakatlanná lett az állandó török betörések miatt. Innen a lakosság északabbra vonult. Mikor pedig Buda is török kézre került az ország szívével, az Alfölddel együtt, az egész délvidék — a Marosig s a Balatonig — magyarsága kipusztul vagy elmenekül régi helyéről. A kipusztult magyarság helyébe szerbek, románok telepedtek, s így idővel idegen népek lettek urrá hazánk legtermékenyebb vidékein.

Ezek a balkáni népek — szerbek, románok, bosnyákok, — érzéketlenek voltak saját hazájuk és a kereszténység iránt tartozó kötelességekkel szemben. Hosszabb-rövidebb ellenállás után behódoltak a töröknek, kiegyeztek vele és évszázadokon át mint hitehagyott basák, janicsárok vagy martalócok szolgálták a török ügyet a kereszténység ellen. A török földesúr szívesen is látta őket, akiket nem kötött ide se baza, se vallás, nem kacsingattak nyugatra segítségért, s amellett igen alacsony műveltségük a legegyszerűbb életfeltételekkel is beérte.

Ugyanekkor húzódtak északra s foglalták el magyarországi telepeiket a *horvátok* is. Ez a kis nép vitézül védelmezte tengerparti hazáját és hitét a török ellen, de végre is menekülésre kényszerült. Átkelt a Száván s Zágráb vidékén, valamint nyugati Szlavóniában telepedett meg, sőt felhúzódott a Dráván túlra Sopron, Moson és Pozsony vármegyékig. A Dráva-Száva közé-

² Itt tanácsos a harmadik osztályban tanult anyag vázlatos felújítása, hogy a folyamatos fejlődés látható legyen.

nek nyugati része ekkor kezdte felvenni a Horvátország nevet, míg Szlavónia a Dráva-Száva közének keleti részére, a régi magyar vármegyék területére korlátozódott.

A török uralom szörnyű pusztítása abban nyilvánult meg, hogy a magyar területek nagyrésze elveszett azáltal, hogy onnan a magyarság kipusztult, mert a területek visszakerültek ugyan, de a magyar faj helyére betelepült román és szerbet többé onnan nem lehetett kiűzni.

Jellemzésül álljon itt a következő összehasonlítás. Hunyadi Mátyás halálakor hozzávetőlegesen 4 millió lakosa volt Magyarországnak, a fészabadulás után (1720) Magyarország és Erdély együttes lélekszáma alig érte el a két és fél milliót. (A történelem tanúsága szerint rendes körülmények között minden évszázadban megkétszereződik a népesség száma.)

b) Szertenézett s nem lelé honját e hazában... Az ország felszabadításában nem a magyarságot illette az oroszlánrész; a töröktől s a bécsi udvartól agyonsanyargatott nemzet — miután másfél századon át szinte elvérzett Németország és Európa védelmében — nem is lett volna képes ezt az óriási feladatot megoldani. Viszonylag mégis erejét messze túlhaladóan vette ki részét a magyarság a felszabadítás munkájából. Véraldozata aránylag nagyobb volt a németekénél, anyagi szolgáltatásokban pedig szinte a megsemmisülésig áldozott e háború céljaira.

Az elnéptelenedett Alföldön és a Dunántúl keleti részén telepítés vált szükségessé. De a telepéseknek juttatott kedvezmények súlyos károkat okoztak a magyarságnak. Még a felszabadító hadjárat idején (1691) mintegy 200.000 szerb menekült a török elől Dél-Magyarországba, s mivel a török uralom állandósult a Dunától délre, nem is tértek vissza többé hazájukba. A bécsi kormány zárt tömegben telepítette le őket a Duna-Száva-Tisza és a Maros vidékére, kivette őket a vármegye hatósága alól s mint határőrvidéket a helytartótanácsnak rendelte alá.

Az ország egvéb vidékeire — magyar átköltöztetések mellett — nagyszámú németet telepítettek Budától a Balatonig, Tolna, Baranya és Vas vármegyékbe, a temesi bánóságba és Bácskába. A német telepítés kisebb-nagyobb megszakításokkal a XVIII. század végéig tartott. A németek megmaradhattak nemzeti műveltségük és nyelvük teljes birtokában, viszont minden időben tiszteletben tartották a magyar államiságot és becsületesen segédkeztek annak kiépítésében.

A másik nagy magyar sérelem is a telepítéssel áll kapcsolatban: az *újszerzeményi bizottság*. A visszafoglalt területen a magyar birtokosok csak akkor kaphatják vissza földjeiket, ha annak adománylevelét bemutatták és a felszabadításért kivetett hatalmas díjat megfizették. Ezzel óriási területek veszték el a magyarság számára és kerültek idegen kezekre.

E telepítések eredménye az lett, hogy a felszabadítás után

egy század mulva (1787) hazánkban 5 millió magyar mellett 5 millió nemzetiség élt.

(Szemléltetés: Magyarország nemzetiségi térképe. Megbeszélés.)

A szerbek megszállták az egész délvidéket, a románok Erdélyen kívül az alföldi vármegyék keleti szegélyét is, mindenhol a folyók völgyében haladva.

A horvátok Kőrös-, Zágráb- és Varasd vármegyéket szállták meg.

A délről északra áramló népesség egy része beolvadt a szlovákságba s ez birtokába vette a délibb magyar részeket. Ugyanez történt keleten a ruténeknél is.

Előbbiekén kívül más idegenek is jöttek be az országba. Így görögök, akik városokban telepedtek még s polgárjogot nyertek. Újabb zsidó áramlás is történt, mégpedig az eddigi nyugati (askenázi) zsidóság mellett délről is nagyarányú zsidó-beáramlás történt (szefard zsidók.)

c) *A nemzetiségi viszonyok állandósulása.* A XVIII. század viszonylag békés század volt. Ennek megfelelően nagy fejlődés történt a népesség számában is. A nemzetiségi viszonyok ekkor állandósúlnak. A telepítéseket ezentúl a nagybirtokosok végezték. Mivel azonban a szatmári béke után az ország nagybirtokainak nagy részét az uralkodó idegen kézre adta, a települők nagyrésze idegen volt. A magyar faj életrevalóságára azonban jellemző, hogy a III. Károly által betelepített idegen főurak nagyrésze kivészett, akik itt maradtak, teljesen magyarrá hasonultak.

A telepítés legnagyobb nehézsége az volt, hogy a magyar telepesek az elmúlt évtizedekben hozzászoktak a mozgáshoz, így letelepítési helyükről is csakhamar továbbálltak. Nagyrészt ezért kellett a belső telepítés helyett az idegenek betelepítéséhez folyamodni. A századforduló Európaszerte nagy tömegek mozgásától volt hangos, így a Magyarországra való idegentelepítés sem volt európai szemmel szokatlan jelenség. A német telepesek igen különböző helyekről verbuválódtak össze s a legnagyobb ritkaság volt, ha valamely újonnan alakult falu lakossága ugyanazt a nyelvjárást beszélte.

Rendszeres állmi telepítések csak Mária Terézia és II. József idejében történtek. Mária Terézia alatt főként a Temesköz és Bácska területei népesültek be. A betelepített igen nagyszámú németiség nem vészett el a szerb, román, tót tengerben.

Annál veszedelemesebb volt a szerb és román bevándorlás. A veszély oka az volt, hogy mindkét nép törzse az ország határain kívül, de közvetlenül a szomszédságban élt s a bevándoroltak a törzsszel való kapcsolatot sem földrajzilag, sem szellemileg nem szüntették meg.

Míg azonban a románság terjedése még egyenes következ-

ménye volt a török időknek, addig a szerb kérdés a bécsi udvar politikájának lett az eredménye. A bécsi kormány a szerb nemzeti fejlődés dolgában kétségkívül nagy érdemeket szerzett. Ebben az időben hatalmasodik el hazánkban a szerb és görög kereskedő osztály. A görög, szerb és örmény kereskedőréteg valósággal uralkodott a magyar kereskedelmi életen.

Jellemző e korra a *tótság*nak délre való vándorlása is. Így jutottak le a Dunántúlra és az Alföldre. Főtelepítőjük *b. Haruckern János* volt, aki tótokkal vetette meg Csaba és Szarvas alapját. Tót telep volt Mezőberény, Tótkomlós. Szarvasi tótok alapították meg utóbb a Károlyi uradalom területén Nyíregyházát.

A magyarság pedig magárahagyatva, az államhatalom legkisebb támogatása nélkül keresett magának helyet a letelepedésre, és életlehetőséget az élethez.

d) A telepítések következményei. A telepítések nem keletkezésükkor, hanem csak később, a XIX. század közepén lettek igazán veszedelmesek a magyarságra. A francia forradalom megbizsergette Európa népeiben a szabadságérzést s ez alól nem voltak mentesek a műveltségben jóval elmaradt hazai nemzetiségeinek sem. A nemzetiségi öntudatosodás természetesen így nem szorítkozott az ország lakói közül kizárólag a magyarságra. A megindult román iskolázás és a magyar iskolákba tóduló román ifjúság révén náluk is kialakult a reformnemzedék. Ugyanez a jelenség észlelhető a szászoknál, a horvátoknál, a szlovákoknál és a szerbeknél is. Ez vezetett azután a szabadságharc emlékezetes szomorú eseményeire, majd az ezeréves Magyarország szétdarabolására.

Ez volt a hála, amiért befogadtuk a jövevényeket földünkre, amely nem tett különbséget, hogy kinek terem, aminthogy mi sem tettünk különbséget a befogadott idegenek és saját testvéreink között sem törvényben, sem más vonatkozásban. Igaza van Petőfinék, mikor a nemzetiségekhez így kiált:

Mit marjátok mindnyájan a magyart?
Török s tatártól, mely titeket védett,
Magyar kezekben villogott a kard!
Megosztottuk tivéletek, ha
A jó szerencse nekünk jót adott,
S felét átvettük mindíg a tehernek,
Mit vállatokra a balsors rakott.

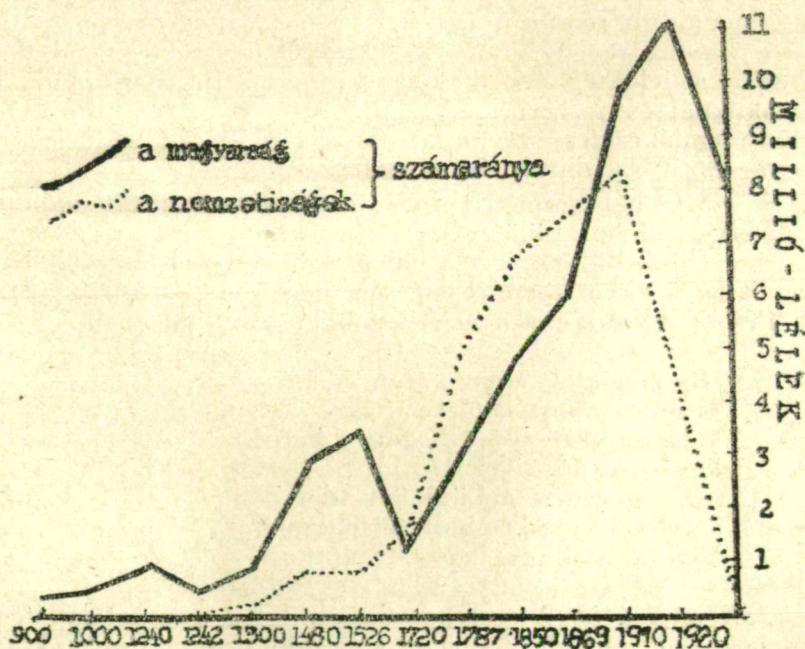
e) A jövő útja. A szerencsétlen és főleg igazságtalan trianoni béke megmutatta, hogy az a megoldás, amit Párizs körül választottak, nem volt megfelelő, nem hozta meg a lelkek békéjét, sőt, egyenesen olyan kérdést állított élére, amelyet éppen csak úgy nem lehet megoldani, ahogyan azt 1920-ban gondolták.

Egy nemzetiségi államból hármat csináltak, azonkívül széttéptek, vagy akartak tartósan széttépni olyan gazdasági területet, amelyet nem emberi kéz, hanem a természet alkotott egygyé, egységessé. Magyarország ütköző állam, ahol a nemzetiségi kérdés alapján, nem lehet rendet teremteni. Itt csak a *történelmi jog* érvényesülhet, amely a Kárpát-medencét *osztatlanul* meghagyja a magyarságnak!

Marad tehát, mint egyetlen megoldás a kilenc évszázados *szentistváni állameszme*: amely szerint — mint ez a hazai németiséggel olyan szépen megvalósult — Magyarországnak olyan keresztény, szociális, független és öncélú államnak kell lennie, amelyben a különböző fajú és nyelvű népek — a magyarság, mint államalkotó és fenntartó nép vezetése alatt — egy nemzetcsaládba olvadnak össze és sajátos erejük kifejtésével munkálják egységes államiságunkat.

III. *Összefoglalás*. Táblai rajz: A magyarság és a nemzetiségek arányának grafikonja. Szemléltetés: Magyarország nemzetiségi térképe, Csonka-Magyarország térképe. Szemelvények a Történelmi Olvasókönyvből. (Idegenek a letarolt földön... Elnémult harangok... Uj honfoglalók...)

Vicsay Lajos.

A magyarság és a nemzetiségek.